

ВІЙНА І НАЦІЯ (ЕТЮДИ ЩОДО ЕКЗИСТЕНЦІЙНОЇ АНАЛІТИКИ СУЩОГО «УКРАЇНА»)

Предметом наступного тексту є війна. Тема війни, ситуація війни, війна як «дійсність» і як «можливість» може бути розглянута в широкому багатоманітті перспектив – від «матеріально-технічної», «історико-етнічної», «етико-культурної» тощо. Багатоманіття, яке навряд чи – особливо тут – можливо вичерпати, чи навіть окреслити. Але принаймні як спробу – почати задля окреслення хоча б «робочого поля» ми можемо зібрати і розподілити останнє під умовними титулами «технос», «пафос», «усія» і «онтос». З цього нас цікавить перспектива і шлях розглядати справу поглядом філософії. Під титулом «пафос» лишимо психічні стани і психологічні апорії фактичного стану справ, коли війна *іде*. Під титулом «технос» – регіон ресурсів, засобів, способів і структур війни. Знаючи, що титул «усія» (а в класичному звучанні «субстанція») і відповідний регіон мислення завжди знаходилися у розпорядженні філософії, ми, втім, не будемо рухатися в просторі і стилі «метафізики війни» – тобто трактувати те, чому війна прийшла у світ, як цей прихід пов'язаний з питанням про благо і зло, яка є «метафізична» підстава і сутність наявної присутності війни тощо. До того ж, деякі метафізичні значення нам доведеться утримувати і деякі метафізичні перспективи фіксувати – «метафізичні» не з огляду «методу», але з огляду «розмірності предметів», що розглядаються.

Ми рухаємося в горизонті, окресленому двома постулатами. Перший: війна є виконанням деякої буттєвої можливості. Другий: як така ця можливість є буттєвою можливістю людської присутності. Також ми приймаємо тут одне обмеження. А саме, ми говоримо про Україну і про війну в Україні, про нинішню війну в Україні як про, так би мовити, «випадок мислення» чи «випадок розуміння» того, «що» і того «як» «України» як суцього-що-екзистує. Зрозуміло, що такий розгляд має характер ніяк не більше, як етюд до названого. Ми говоримо про цю війну як про те, що належить не до порядку локальних речей і справ, а до порядку згаданої буттєвої можливості бути присутнім. Відтак, ми маємо приєднати війну до цього «що» і цього «як» «України».

Оскільки ця війна є «зовнішньою агресією», є агресивним вторгненням росії – як мінімум по цьому (але не тільки по цьому) – нам доводиться вести мову про «Росію». Лапки поставлені для того, щоб відокремити тут будь-які «квазінатуральні» ремінісценції. «Росія» це в даному дискурсі не країна, а також певна буттєва можливість і спосіб присутності.

Ключові слова: війна, екзистенційна аналітика суцього «Україна», смерть, спільнота, нація, незалежність, культура, екзистенціал «забуття Росії».

*Solang du Selbstgeworfnes fängst, ist alles
Geschicklichkeit und läßlicher Gewinn; —
Erst wenn du plötzlich Fänger wirst des Balles,
Den eine ewige Mitspielerin dir zuwarf —
Deiner Mitte, in genau, Gekonntem Schwung,
In einem jener Bogen aus Gottes großem Brückenbau:
Erst dann ist Fangen-können ein Vermögen, —
Nicht deines, einer Welt.*

R.M. Rilke

*Як ловиш щось, що кидаси собі,
То справа геть у вправності та вдачі.
Але як той-таки спіймаси м'ячик,
Що точно у саме іство твоє
Та швиргнула, що у Вічність грас,
По тій дузі, що сам Господь плекас,
Будуючи мости, —*

Цей нас прийняв, цей м'яч стіймав не ти —
То Всесвіт свою долю виправляє...

Р.М.Рільке

- Я цікавлюся сучасною науковою космологією!
- А що тут буде трансцендентальним
означуваним? «Всесвіт»?

О. О. Мамалуй
(з особистої розмови з автором)

Ці два епіграфи щільно пов'язані між собою. Перший можна вважати чистою моделлю філософського акту. Другий є іронічною фігурою симптому того, що виступає у моделюванні цієї моделі.

Олександр Олександрович Мамалуй був і залишався у будь-якому судженні і в будь-якому підході чистим філософом (одного разу – пам'ятаю, це було на якомусь урочистому засіданні на його честь – я кваліфікував його *credo* і його «*da-sein*» саме так, на що він відповів, що він не філософ, лише, можливо, тільки скромний працівник філософії – він любив так казати). Йому, і отому дивовижному і дійсно присутньому в ньому, я зараз і цим відаю шану...

Вже набагато пізніше по тому я, як здається, зрозумів тонку іронію, «під іронією» – так би мовити, іронію «другого порядку» під «першопорядковою» іронією над тим, чи личить дорослій людині цікавитися просто натуральними описами речей. Другий порядок іронії – не веселий, а сумний і застережний – полягав у тому, що «трансцендентального означуваного» може не бути в межах певного режиму дискурсу! Бо порядок терміну «трансцендентальне означуване» це, так чи інакше, *порядок істини*, а не порядок речей. А значить, відповідно, це порядок мислення – отже, до «трансцендентального означуваного» можна просто не дійти, бо фізика, навіть фундаментальна, з огляду на вимогу повного мислення, важливою мірою *не мислить!*

Предметом філософії, як відомо, є істина. А істина – це погляд на будь яку певну річ чи стан справ у перспективі, у горизонті Всього (Цілого). І філософ, якщо він філософ, просто в силу певної актуальної позиції, може пропонувати деяку *істиннісну візію*. У даному випадку щодо війни. Не з точки зору психічних афектів, емоцій, почуттів, чи політичних амбіцій, чи суспільних забобонів тощо.

Зараз в Україні, звичайно, у зв'язку з війною спостерігається такий-собі феєрверк аналітик: економічна, соціальна, психоаналітика. Дуже популярною справою є геополітична аналітика і прогностика. Але є ще «екзистенційна аналітика». І ця справа – за філософією. Головна, як кажуть, книга Мартіна Гайдеггера «Буття і час» є суцільно онтологічною книгою. І філософський проект, який репрезентований цією книгою вже традиційно називають (і сам Гайдеггер також) «фундаментальною онтологією». Наголосимо тут на відомому усім: у «*Sein und Zeit*» фундаментальна онтологія виконана, як раз, як «екзистенційна аналітика *da sein*».

Так от, якщо говорити про «Україну» як про філософську тему «методологічно», то, серед іншого, ми точно маємо здійснювати екзистенційну аналітику *da sein na im'ya* «Україна». Якщо ж розмірковувати етично, це наш обов'язок як філософів. Наскільки вистачає наших сил. Звучить трохи пафосно, але іншого нема. І за нас, за українську філософську спільноту, тут ніхто не може!

Далі я зафіксую декілька топосів такої аналітики, які видаються мені значущими.

1.

Усвідомлення смертності ідентифікує людське у світі, відношення до смерті визначає людську присутність як суцього, що екзистує (за Гайдеггером) [Heidegger, 1967, s. 235-267].

Так от, війна провокує інакше ставлення до життя і смерті. Строго кажучи, не може бути досвіду смерті. Ален Бадью каже (обговорює свої *ствібуття* з Жилем Дельозом в світлі

його трагічної смерті), що смерть ніколи, ніколи не буває подією [Badiou, 1997, p. 105-106]. Але давня відомо, є особливі теми, обговорюючи які можна щось по-справжньому («за істиною») зрозуміти, відчувати. Чи (це «чи» стоїть тут досить умовно і вимагає замінити його на «чим самим») ввести в дію *справжнє*. Скажімо, по-справжньому зрозуміти, що таке життя, свобода, чеснота, обов'язок, любов, незворотність можна тільки послідовно вдвляючись у лик смерті. Це відомо від давньої античності до сучасного екзистенціалізму.

Начальник генштабу армії Ізраїлю у 2015-2019 рр. Гаді Айзенкот поховав в Газі рідного сина, а також поховав племінника – і продовжує працювати в уряді. Людина, знаходячись на одній з центральних посад, входячи у п'ятірку найвизначальніших і найвпливовіших персон в країні, не втручається у перебіг подій, коли син перебуває на передовій, і врешті втрачає його назавжди. Але йде війна, і Гаді Айзенкот продовжує працювати в уряді.

Я чув таку жорстку думку, що українкам доведеться готувати себе до декількох шлюбів, тому що їх чоловіки будуть *гинуть на війні*...

У Львові зі мною по сусідству живе хлопець. Він переміщується містом на електросамокаті. Ясна річ, у Львові цим нікого не здивуєш – іноді здається, що електросамокатів там більше, ніж мешканців. Але в цього хлопця – одна нога. Друга ж ампутована від самого стегна. Він дуже вправно, просто, невимушено і навіть естетично витончено переміщується містом на самокаті...

Ми могли б взяти ці речі (і багато інших – різноманітних, але подібних) не як фактичність, а як символ того, що я для себе називаю «Реалізація». Перед лицем війни відбувається «Реалізація» – входження Реального... Священного Жаху Реального (про це дивіться в класичній вже лекції Гайдеггера [Heidegger, 1949, s. 7-46]). І взяти з огляду на те, що взагалі *якесь ставлення* до таких речей у пересічному індивідуальному людському перебуванні – геть не автоматичне і не гарантоване і часто-густо не «зав'язується». Якраз навпаки! Пересічний, природний хід життя просто веде людей *повз* подібні теми. Що до речі є умовою продовження такого режиму життя. Але є точки входження Реального. Точки, в яких *Реальне входить*.

Вахтанг Кебуладзе каже, що війна – це хороший, хоча жорсткий психотерапевт [Кебуладзе, 2022]. Я б, натомість, стверджував, що саме як «психотерапевт» війна принципово, за визначенням є поганим психотерапевтом! Бо війна вводить у дію щось *непомірно не-людське!* І як така війна може бути пов'язана з перетворенням *всього людського образу*, – тут, у тобі, у твоїй фактичній присутності. І тоді це проходить врядуванням екзистенції і екзистування (а отже, філософії). Що ж щодо психічного режиму – є удар, потрясіння і неспіврозмірне напруження, а не *терапія*.

З огляду на це, в даному контексті можна говорити, скоріше, що війна – гарний «психоаналітик». В тому сенсі, що війна може ввести в дію те, що трапилося з людьми *дійсно*, як казали древні, «другим народженням», в певних особливих нелокальних режимах існування – таких, як «вільний вчинок», «суверенна країна», «спільнота», «нація» тощо. Бо «спільнота», чи «нація» це не те, що дане у замкненому вигляді як натуральні зовнішні предмети, які можна *описати* – дати перелік зовнішніх ознак. «Спільнота», «нація» існують, коли їх, висловимося так, *практикують*. І ситуація війни є точкою, скажімо так, екстремальної інтенсивності такого праксису. А з іншого боку, свобода, спільнота, нація – це не те, про що ми знаємо в якійсь логічній замкненості раціонального визначення. Це відкриті простоти – яким і має бути простір універсально значущого для кінцевої істоти. Ми не можемо, скажімо, націю чи свободу *мати*. Нема *поняття* свободи чи нації. Ми можемо тільки діяти національно чи вільно, знаходячись у певній гармонії цих символів.

Взагалі, часто говорять про «переоцінку» цінностей під час війни. Що війна цьому сприяє. Так от, тут, можливо, треба казати – не переоцінка, а *оцінка* цінностей! Оцінка того, що є цінність. Входження самої *дійсності цінності* в натуральний природний формат життя.

І це входження здатне змінити і змінюватиме суспільне «дзеркало бажань». Адже, наприклад, влада, яка в нас є, практики та ідентичності, які ми обираємо, те, як ми живемо

– чи не є це відкладом структури бажання, у майже лаканівському сенсі – відкладом актуалізації такого-собі «національноукраїнського objet petit a»?

Або затуляти власні очі на те, що, скажімо, крадуть багато, щоб ті, хто це робить, затуляли очі на те, що ми теж будемо трішечки підкрадати. Або протистояти покражі та корупції як таким (не сприймаючи це будь-де, і у першу чергу – у собі).

І от, створити певний мисленевий «ефір», в якому – політичні еліти – політичний дороговказ країни, громадяни – «тіло» нації, наші студенти, майбутнє і надія нації – постали б впритул, скажімо, до теми смерті, або до теми цінності – є «методичний» обов'язок саме української філософії і української філософської спільноти. Бо перша роль філософа – *переводити* людей з режиму локального пересічного існування в режим мислення. – Повного мислення (згадуємо платонівську печеру!). Позаяк філософ – це той, хто «щеплює» собі екзистенційну необхідність, в якій опинився світ. Вона діє у його життєвому перебуванні. Він випробовує цю необхідність на собі. І тому філософ отримує право сповістити, поставити перед лицем цієї необхідності інших. Але це також його обов'язок, від якого він не має ухилятися!

Філософ не може перетворитися на снаряд або кулю, але, якщо взяти справу гранично, він *сам* має бути «кулею» – «кулею дійсності»...

2.

Книга Жана Бодріяра «*Oblivion Foucault*» («Забути Фуко») 1977 р. чогось вийшла тут на поверхню і стала моєю метафорою цього закликати для самого себе. Бодріяр говорить, що дискурс Фуко повторює фігуру того що він презентує – ідею «генеративної спіралі влади», а з іншого боку, «плинність влади, що все заповнює, що просочує пористу тканину соціального, ментального і тілесного (де безнадійно переплутані відносини сили і спокуси)» [Baudrillard, 1977, р. 4]. Мені здалося, що це є унікальним описом, я б сказав, підступної дії Росії, «російщини» в нас – в нашій ментальності, в нашій історичній, соціальній і політичній свідомості, в наших культурних реакціях і т.п.

В контексті нашого теперішнього розгляду це не є політичним лозунгом. Це не є риторична фігура. Ми маємо роздивитися в «забутті Росії» не менш, ніж пряму і конкретну онтологічну, екзистенційну умову буття суцього «Україна» – умову існування такого суцього! Пряма і конкретна онтологічна умова. Тобто для будь-якої нації, для будь-якої національної екзистенції це не є екзистенційною умовою: нікому не обов'язково забути «Росію». Але для України це екзистенційна необхідність. Інакше кажучи, «Забуття Росії» може постати *екзистенціалом* суцього-Україна як такого і саме його.

Хочу наполегливо наголосити, що мова тут не йде про жодні «натуральні», предметні конотації. З точки зору «стану речей» цілком зрозуміло, що Російська федерація є сусідньою країною, з якою Україна має величезний спільний кордон. Що росіяни залишаються територіально поруч з українцями і їх повсякденням. Що Росія є і, ймовірно, залишиться в осяжній перспективі найбільшою ядерною потугою. Що як економічна основа сталого існування у розпорядженні Російської федерації збережуться практично необмежені сировинні ресурси (в Юрія Шевчука (лідера російської рок-групи DDT) – є забавна, але не обділена екзистенційною інтуїцією, втім, схоже, незбутньою, композиція «Коли скінчиться нафта» – так от, нафта і газ на Росії не скінчаться). Що там дуже ймовірно збережуться нинішній політичний лад і суспільні вподобання. Що у різних проявах діє пострадянська та постколоніальна інерція. І так далі, далі. Але забути «Росію» є жестом іншого порядку – це значить: принципово не припускати визначення, артикуляції будь-чого, стосовного до екзистенційної *присутності* суцього-Україна в термінах «Росії», в термінах «того, що Росія, що з Росією». *Будь-чого* – суттєвого і незначного.

Візьмемо *exempli gratia* відносини між двома людьми (мені краще тут говорити про чоловіка і жінку). Є присутність когось в моєму житті як визначальна умова мене, самого мого життя, дійсного визначення того, що я. І тоді ми постійно пам'ятаємо про неї (про нього), повз будь які спонтанні, гетерогенні зчеплення обставин. Тоді це називається «відношення», «близькість». Бо пам'ять – це і є близькість. І навпаки.

І от, розглянемо тепер стан, коли відносин більш нема. Що це значить? Той, хто був тим, що *і є я*, не складає, не становить більше якої-небудь потенції мого існування, мого життєвого, присутнісного-тут визначення. А як це маркується? *Забуттям*. Причому, суцільним забуттям. Забуттям на рівні смерті. Древні називали це «канути в Лету». Річка забуття. І ми одне одному – *ніхто*. Тварини, які зустрічаються на водопої...

Але іноді закінчити відношення необхідно. Бо там більше *нічого нема*, окрім баласту, який затягує наше життя, наче у чорну діру. Як у «Перетворенні» Ф. Кафки. Грегор ніяк не може *здерти з себе* і зі свого життя того огидного жука. І тому він вмирає...

Отже, екзистенційна необхідність і екзистенційна структура присутності України, на мою думку, може бути сформульована у вигляді необхідності і структури певної заборони: заборони визначати себе – свій проєкт, свою долю, свій шлях, свої сподівання у відношенні до Росії, до того, що Росія і що з Росією! Чи відбудуться там демократичні зміни? Чи «прокинуться» росіяни? Чи розпадеться Російська федерація? Це все має *канути у Лету* як щось екзистенційно визначальне для українців, української нації, Української держави і державності, українського життя, українського екзистенційного акту, «України» як чогось що є, є дійсно присутнім.

Історія, як казав Мераб Мамардашвілі, це те, завдяки чому ми розуміємо, те, що було. Так от, історично, Україна завжди була нацією *реактивною* і *релятивною* щодо Росії. Реактивність як спосіб існування... УНР була проголошена в результаті людневої революції 1917-го, а проголосила незалежність після жовтневого перевороту більшовиків. Держава гетьмана Скоропадського виникла з того, що більшовики погодилися з Німеччиною на Брестський мир. Лінія кордонів радянської України – завжди мінлива і вигадана – визначалася не історичними та етнічними факторами чи міжнародним визнанням, а рішеннями ЦК партії більшовиків. Українська радянська влада УРСР прийняла декларацію про суверенітет після того, як це зробила радянська влада РСФСР. Українська незалежність була проголошена після поразки жовтневого путчу ГКЧП 1991 р. І так до 24 лютого 2022 р. Я би стверджував: включаючи 24 лютого 2024 і далі, багато у чому далі, по сьогодні. Але чи не має це включання стати нарешті останнім, після чого ця згадана реактивність як режим існування України, нарешті перерветься? Згадаємо, ми до останнього хотіли подивитися в очі Володимиру Путіну...

Україною, українською інтелектуальною та ідентичнісною актуалізацією має бути завойований певний тип судження про Росію, а саме: сама *тема Росії* (у будь-якому контексті, у будь-якому розвороті та на будь-якому рівні диференціації) має виявитися таким вилученням з неї власного сенсу України, який, як власний, сутнісний та іманентний зміст, від будь-яких змістів, що розгорталися б всередині цієї теми, від «сутності-України» має бути категорично відокремлений! Це завжди має бути сенс дистанції, що відкривається, і сенс, що відкриває дистанцію; *сам він*, як отриманий із теми «Росії», має бути *розставлянням відстані* між тим, що є Україна, і тим, що є Росія. Будь-який дискурс і досвід «Росії» – саме для України і тільки для неї (як умова її продовження, як «екзистентного», так і «екзистенційного» – «*Sein und Zeit*» тримає та підтримує це розрізнення на всьому своєму просторі [Heidegger, 1967]) – мають бути дискурсом і досвідом реальності та форми, які так точно «упаковані» у формулі другого президента України Л. Д. Кучми: «Україна не Росія».

Ця війна є шанс припинити бути реактивними! Процеси в Росії можуть бути різними, але ця війна працює на таку метаморфозу, що Україні не стає до того жодної справи! «Байдуже!» – так має бути маркований жест екзистенційної перспективи «України-як-України».

3.

Сказавши це «Байдуже!», ми маємо зрозуміти, в чому саме ґрунтується вимога і необхідність наголошеної заборони. Бо якщо забуття «Росії» проголошене умовою екзистенційної присутності суцього-України, ми мусимо зголоситися, що сама «Росія» не для української екзистенції щось зовнішнє і від'ємне, те що від'єднується, відраховується і відокремлюється у спосіб, відповідний до «зустрічного підручного» – як сказав би

Гайдеггер. Натомість «Росія», (факт Росії, умова Росії) є частиною події «Україна». Ми маємо зосередитися на цьому пункті. Ми маємо прискіпливо його обговорити. До того ж ми не можемо і не у праві піти тут на поводу в «емоцій і почуттів» – ані в найвної пихатості і «підліткової» бравади, ані в високого патріотизму та жертвовної готовності. Бо ця тема, ця справа не є і не може бути справою емоцій. Ми маємо точно обмислити і встановити, що тут має місце, що і як стає тут до справи. Ми маємо відзвітувати, яка, як чого саме частина.

Як визначити головне? Я б говорив тут передусім про те, що «Росію» як суще, що екзистує, визначає буттєвий модус, який артикулюється як «буття-смертю-разом-зі-всім». Саме не «прихід-до-кінця заключає у собі певний для будь-якої присутності суцільно незамінний модус буття». Не «прихід-до-свого-кінця завжди ще-не-до-кінця-сущого (буттєве зняття недостатчі) має характер більше-не-присутності» (див. [Heidegger, 1967, s. 242]). Але – просто *сама смерть* і впертись-у-смерті-для-всього як спосіб «існування». Така *екзистенційна* форма, як прямо суперечлива собі, змушена бути *міфологічною*.

Суще «Росія» найадекватніше *екзистенційно* відчуває(ся) і відбуває(ся) у полі й на ґрунті *міфу*. І цей міф *есхатологічний*. Тобто, не міф про есхатологічні часи. А наступне: все, що є в Росії, під Росією – це міф. І *весь* цей міф – суцільно і принципово – есхатологічний. Від Івана IV (Грозного) до Петра Великого, від Петра Великого до Миколи II (Кривавого), від Миколи II до більшовицького перевороту, від жовтня 1917 до Сталіна, від Сталіна до сьогодні... Будь-де тут під нагромадженням «реалій», «звершень» та «епох» діє якась постійна архетипічна символічна форма: все життя як таке є життя у Кінці Часів, *всередині кінця світу*, який ніколи не закінчується! А що це означає для кожної певної життєвої ситуації чи акту? – Що ніщо зараз живе – не має значення! Бо воно задалегідь живеється як те, що вже закінчилося (померло). В кінці світу все, що ще залишається – вже померло.

Тому ні в чому нема сенсу. Цей світ закінчився. А нового світу *остаточно не може бути*. Чи не є символом, а отже, певним шляхом мислення екзистенційної «Росії» Христова смерть без Воскресіння? Пасха без Воскресіння. Безглузда Жертва... Божественна Жертва і при цьому, тобто саме як Божественна Жертва – безглузда. Будь-яка дія – механічна (подивимось, як безглуздо смикається перевернутий, «дефункціонізований» механізм); будь-яка структура – порожньо-мертва («скелетоподібна»); будь-який акт – зомбічний; будь-який сенс – закритий і «заболочений». В'язка лексичних значень слова «Москва» (російське діалектичне «мзга» – «сніг з дощем») – «заболочена місцевість», «волога», «сирість», «промозглість», (словацьке «злаки, що відсиріли») [Kiss, 1980, p. 434] є унікально точною метафорою розуміння: вся «Росія» є «москва» сенсу і життя... Єдине, що залишається це «достоевське» обсмуктування падшості, розпаду, руїни, незворотної катастрофи, ніби там щось! Але там нічого нема. І звідси виникає сутнісне *озлоблення* на весь світ, на Все.

4.

В окресленому екзистенційному контурі, якщо «забуття Росії» має стати екзистенціалом присутності «України», тобто, висловимося так, екзистенціалом *da-sein* в модусі, титулованому ім'ям «Україна», важливим чином постає тема «російської культури», яку навряд чи вдасться оминати. Як пов'язане те, що має на увазі і що мається на увазі як «російська культура» зі сказаною екзистенційною умовою – зі сказаним «забуттям»? Чи не видається безсумнівною правдою, що, з огляду на те, що на українській землі, в суверенній державі «Україна» – співзасновниці ООН – внаслідок прямого і відкритого військового вторгнення Російської федерації під російськими бомбами гинуть українські жінки, старі та діти – питання про зв'язок цього з «російською культурою» є обґрунтованим, актуальним і загальнолюдськи легітимним? Як пов'язаний цей збройний напад з тим, що називає при субстантиві «російська культура» епітет «велика»?

Кажуть: неможна забороняти культуру, відмовлятися від культури, навіть, якщо вона російська. Це «велика культура». Так, кажу я, але передусім, не можна йти просто за тим, що індукує в нас лише саме мовне значення слова «культура», уволікаючи себе пафосом «високого звучання високого предмету», перебуваючи в ейфорії самопіднесення, що ми обговорюємо це – і вже від того займаючи «високу позу».

Чи може присутність (сущє, що екзистує), володіти великою культурою і водночас не знати (*бути темним*) того, *хто і що* воно є? Що надсилає послання російської культури? І *що* воно надсилає, якщо воно надсилає це сущому-Україні, що екзистує? Яку «українськість» може надати Україні «велика російська культура»? Це не риторичні питання. І для України це, в буквальному сенсі, *життєво важливі* питання.

І тому нагальна вимога саме після вторгнення Росії в Україну до інтелектуалів, і в першу чергу до українських, – продумати і з'ясувати, чи пов'язані символічний «Путін» і, скажімо, символічний «Розкольников» і як? Чи є зв'язок між «слов'янським братерством» і Бучею і який? Це і багато іншого має бути з'ясовано. Ми маємо впроваджувати нову прискіпливу культурологію «великої російської культури» і робити це саме в межах екзистенційної аналітики «України». Ми маємо вміти відділити, скажімо, *культурне* в культурі від *екзистенційного* в російській культурі. Відомо, що Ніцше захоплювався Достоевським. Але він захоплювався зовсім *не так*, як Дугін. Якщо ж це є неможливим – і питання щодо даної можливості / неможливості також має бути проясненим, – ми маємо тримати це на увазі у кожному конкретному *випадку зустрічі*.

І до того щодо російської культури має діяти «застережний карантин». Найадекватнішим, як на мене, ставленням до російської культури є ставлення до інваліду, до «disability». З огляду на попереднє, маємо розуміти, що *екзистенційно інвалідною* може бути ядерна держава, історична нація, велика культура... Розуміючи також, що інвалід може шкодити і бути небезпечним не лише собі. Вірусовану програму відправляють у карантин. Нам потрібна *антивірусна програма* щодо російської культури. Хороша антивірусна програма не стирає, а корегує – звичайно, якщо це можливо. Хворого на вірус відправляють у карантин. Потрібний потужний «імунномодулятор» щодо російської культури. Він не умертвить але вилікує – звичайно, якщо це можливо. Нам треба блокувати дію кодів російської культури в нашому духовному житті. Не для того, щоб знищити, а для того щоб зрозуміти, чи можемо ми продовжити бути присутніми завдяки посланням цієї культури, тобто, прямо кажучи, чи є в цьому посланні щось «не російське» – звичайно, якщо це можливо.

Я закінчу наступним.

В своїй публічній лекції «What is Freedom Today?», прочитаній в межах лекційного марафону на підтримку України, Славој Жижек наголошує: «Як любитель опери я пам'ятаю початок першої дії Моцарта «Дон Жуан» із повторенням потужного закликку Дона Жуана до всіх присутніх: «Хай живе свобода». Зараз в Україні ви на сцені того Дон Жуана. У вас надзвичайна єдність, ви плачете, як Дон Жуан «Viva la Libertad». Коли ви, українці, досягнете успіху у своїй боротьбі, ви постанете перед питанням. Якою свободою ви повинні нарешті насолодитися. Я не думаю, що вам слід проводити те, що Юрген Габермас назвав «революцією наздоганяння». Вам буде недостатньо просто стати схожим на Західну Європу. Це непогано було б зробити. <...> Але будьте уважні до того, якою є і буде ця свобода» [Žižek, 2022].

Контури цього визначення і цього рішення вимальовуються у тому *вміщенні незалежності у світ*, яке зараз, власно і є «Україна». Те, що є визначенням свободи для України і українців зараз, називається «незалежність». Можливо, ця війна – є для України унікальна можливість усвідомити, ввести у порядок власного вміщення-у-світ того, що неможливо зрозуміти і ввести інакше. Можливо, саме так здобувають те, що називається «незалежністю». Саме так свобода і незалежність встановлюються у світі як *онтологічний сенс*. Бути незалежним означає не залежати від визначення сенсу і долі твого життя кимось, крім того, що ти є... Війна України з Росією, відсіч агресії, в чому живе і визначається Україна зараз – це не війна *за* незалежність, це *і є* незалежність, *акт незалежності*. Це є екзистенційний жест «незалежності».

Прямо зараз окупанти бомблять і обстрілюють Харків. Так вчить, такі уроки дає екзистентна істина сущого «Україна». Нажаль, в неї досить жорсткі, безкомпромісні уроки... і безжальні уроки. Що втім цілком відповідає порядку такого режиму – режиму виходу

екзистентної істини на «поверхню» онтичного. Але ці обстріли, ці руйнування, ці повітряні тривоги вдень і вночі, кожну годину, які вмикаються вже після вибухів і смертей – все це є частиною події становлення України тим, що вона є. Бо Харків мав бути місьцем-фортецею, містом-стіною, містом-Λήθη Росії, містом, де Росії *не видно*, попри близькість кордону. Він таким стає. Він таким стане.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Badiou A. *Deleuze "La clameur de l'Être"*. Paris. Hachette, 1997. 184 p.
Baudrillard J. «Oblier Foucault». Paris. Galilee, 1977. 87 p.
Heidegger M. *Sein und Zeit*. Tübingen. Max Niemeyer Verlag (Elfte, unveränderte Auflage), 1967. 437 S.
Heidegger M. *Was ist Metaphysik?* Frankfurt a.M. Vittorio Klostermann, 1949. 47 S.
Kiss, L. *Földrajzi nevek etimológiai szótára*. Budapest. Akadémiai Kiadó, 1980. 726 p.
Žižek. S. *Slavoj Žižek: What is freedom today?* (public lecture). (2022). URL: <https://youtu.be/g4BZHyoEG8>.
Кебуладзе В. «Війна – жакхливий, але потужний психотерапевт». Як досвід смерті змінює українців, а спільна травма «зшиває» країну. Інтерв'ю з філософом Вахтангом Кебуладзе. (06 серпня 2022 р.). URL: <https://forbes.ua/lifestyle/viy-na-zhakhliviy-ale-potuzhniy-psikhoterapevt-yak-dosvid-smerti-zminyue-ukraintsiv-a-spilna-travma-zshivae-kraynu-intervyu-z-filosofom-vakhtangom-kebuladze-30072022-7355>.

Мінаков Ігор Вікторович

кандидат філософських наук
доцент кафедри філософії
Національний університет «Львівська політехніка»
вул. Степана Бандери, 12, Львів, 79013, Україна
E-mail: igor.v.minakov@lpnu.ua
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-9471-1265>

Стаття надійшла до редакції: 10.03.2024

Схвалено до друку: 06.05.2024

WAR AND NATION (A ETUDE ON THE EXISTENTIAL ANALYTICS OF THE EXISTENCE "UKRAINE")

Minakov Ihor V.

PhD in philosophy,
associate Professor of the Department of Philosophy
Lviv Polytechnic National University
Stepan Bandera St., 12, Lviv, 79013, Ukraine
E-mail: igor.v.minakov@lpnu.ua
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-9471-1265>

ABSTRACT

The subject of the next text will be war. The topic of war, the situation of war, war as a "reality" and as a "possibility" can be considered in a wide variety of perspectives - from "material-technical", "historical-ethnic", "ethical-cultural", etc. etc. The variety, which is hardly possible to exhaust here, and has even been outlined. But, at least as an attempt to begin, we can collect and distribute the latter under the titles of "technos", "pathos", "usia" and "ontos". From this, we are interested in the perspective and the way to consider the matter from the point of view of philosophy. Under the title "pathos" we will leave mental states and psychological aporias in the situation when the war is going on. Under the title "technos" we will leave the region of resources, means, methods and structures of war. Knowing that the title "usia" (in the classical sounding "substance") and the corresponding region of thinking has always

been at the disposal of philosophy, we, however, do not want to move in the space and style of "metaphysics of war". That is, we do not want to interpret why war came into the world, how this coming is connected with the question of good and evil, what is the "metaphysical" basis and essence of war, etc. At the same time, we will have to retain some metaphysical meanings and fix some metaphysical perspectives - "metaphysical" not from the point of view of the "method", but from the point of view of the "dimensions of the subjects» to be considered.

We will move in the horizon outlined by two postulates. First: war is the fulfillment of some essential possibility. Second: as such, this possibility is an essential possibility of human presence. We also accept one limitation here. Namely, we will talk about Ukraine and the war in Ukraine. And about the current war in Ukraine as about, so to speak, a "case of thinking" and/or a "case of entry" of the "what" and the "how" of "Ukraine" as a thing-that-exists. It is clear that this consideration will have the character of no more than a sketch to the above. We will talk about this war as something that does not belong to the order of local things and affairs, but to the order of the mentioned opportunity to be present belonging to being. Therefore, we have to connect the war to this "what" and this "how" of "Ukraine".

Since this war is "external aggression", is an aggressive invasion of Russia - at least in this respect (but not only in this respect) - we will have to talk about "Russia". Quotation marks are used to separate any "quasi-natural" reminiscences here. "Russia" in this discourse is not a country, but also a certain being possibility and way of presence.

Keywords: war, existential analysis of "Ukraine", death, community, nation, independence, culture, existential "forgetting Russia".

REFERENCES

- Badiou, A. (1997). *Deleuze "La clameur de l'Être"*. Paris: Hachette.
- Baudrillard, J. (1977). *«Oblivion Foucault»*. Paris: Galilee.
- Heidegger, M. (1967). *Sein und Zeit*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag (Elfte, unveränderte Auflage).
- Heidegger, M. (1949). *Was ist Metaphysik?* Frankfurt a. M.: Vittorio Klostermann.
- Kiss, L. (1980). *Földrajzi nevek etimológiai szótára*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Žižek, S. (2022). *Slavoj Žižek: What is freedom today?* [public lecture]. URL: <https://youtu.be/g4BZHyoEG8>.
- Kebuladze, V. (2022, September). *"War is a terrible, but powerful psychotherapist." How the experience of death changes Ukrainians, and common trauma "stitches" a country. Interview with the philosopher Vakhtang Kebuladze*. URL: <https://forbes.ua/lifestyle/viyna-zhakhliviy-ale-potuzhniy-psikhoterapevt-yak-dosvid-smerti-zminyue-ukraintsiv-a-spilna-travma-zshivae-krainu-intervyu-z-filosofom-vakhtangom-kebuladze-30072022-7355>. [in Ukrainian].

Article arrived: 10.03.2024

Accepted: 06.05.2024